

DOĞUM ÂDETLERİ VE ZİYARET FENOMENİ: TOKAT ERBAA ÖRNEĞİ

Yunus Emre BOLAT* - Orhan Fatih KUŞDEMİR**

Özet

İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından olan geçiş dönemlerinde inanış ve uygulamalar daha etkin bir biçimde ortaya çıkar. Bu dönemlerde özellikle kutsala bağlı ritüeller ağırlık gösterir. Bu dönemler "doğum, evlenme ve ölüm" şeklinde sınıflandırılır; ancak kimi zaman bunlara "askerlik ve hac" uygulamaları da eklenir. Birçok yörede insanlar bu dönemlerde tanrısal bir güce ihtiyaç duyar ve çeşitli inanışlara bağlı olarak uygulamalar geliştirir. Bu uygulamalardan bir kısmı da yöredeki ziyaret yerlerinde yapılır. İnsanlar ziyaret yerlerinde kimi zaman orada metfun olan kişinin ya da o bölgedeki mekânın kutsiyetinden yararlanarak belli temennilerde bulunur. Edilen birçok duanın ziyaret yerlerinde daha kutsal ve kabul edilebilir olduğu düşünülür. İnsanların en çok temennide bulunduğu ve kutsal mekânları bu amaçla ziyaret ettiği geçiş dönemlerinden biri ise doğum dönemidir. Bu çalışmada da Tokat'ın Erbaa ilçesinde geçiş dönemlerinden "doğum" âdetlerine bağlı inanış ve uygulamaların ziyaret fenomeni ile olan ilişkisi incelenecektir. Bu incelemelerin sonucunda inanış ve uygulamaların tarihsel ve mitolojik kökenine inilecektir. Çalışmanın hazırlanmasında gözlem ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Erbaa, ziyaret fenomeni, doğum âdetleri, geçiş dönemleri.

CUSTOMS OF BIRTH AND VISITING PHENOMENON: EXAMPLE OF TOKAT ERBAA

Abstract

During the rites of passage, which are one of the most important turning points of human life, beliefs and practices emerge more effectively. During these periods, especially the rituals connected to the sacred are predominant. These periods are classified as "birth, marriage and death"; but sometimes "military and pilgrimage" applications are added to these practices. In many regions, people need divine power during these times and develop practices depending on various beliefs. Some of these applications are also done in the places of visit in the region. People make certain wishes at the shrines, sometimes taking advantage of the holiness of the person who is there or the space in that region. Many prayers are considered to be more sacred and acceptable in places of visit. One of the rites of passage in which people wish the most and visit the sacred places for this purpose is the birth period. In this study, the relationship between beliefs and practices related to the "birth" customs during the transition periods in Erbaa district of Tokat and the visiting phenomenon will be examined. As a result of these studies, historical and mythological origins of beliefs and practices will be discussed. Observation and interview methods were used in the preparation of the study.

Key Words: Tokat, Erbaa, visiting phenomenon, customs of birth, rites of passage.

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.

e-posta: bolatyunusemre@gmail.com

** Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

e-posta: orhanfatih71@hotmail.com

Giriş

İnsanoğlu doğayı, kendini, yaşamı ve hayata dair birçok unsuru anlamlandırmaya ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaçlarının maddî ve manevî iki ayrı kısmı bulunur. İnsanın manevî anlamlara yönelik arayışı ve kendi manevî yaşamı, hayatının diğer alanlarını da ilgilendiren bir etkiye ve güce sahiptir (Adam, 2017: 47). Bu durumda insan manevî ihtiyacına cevap ararken de olağanüstülüğü düşünür ve bizzat şahit olup göremediği unsurları da bir ya da daha fazla kutsala bağlar. Bu kutsal, insanların inanışlar geliştirmesini ve bu inanışlara bağlı uygulamalar üretmesini sağlar. Bu inanışlar dinî inançlara da bağlı olarak hayat bulur. Nitekim inanış genellikle "inanılan şey" şeklinde açıklansa da inanç ve inanışı bu bağlamda ayırmak gerekir. Genel anlamda bir kutsal kitaba bağlı olarak insanların inandığı din "inanç" kavramını karşılarken, insanların çok kadim dönemlerden köklerini alarak kültürel belleğinde sakladığı, bazen bozularak kısmen de değişerek günümüze getirdiği ve günümüz inançlarıyla harmanlayarak kutsal bir zemine oturttuğu düşünce ve inanma şekli "inanış" kavramını karşılamaktadır. Çoğu zaman birbirleri yerine kullanılan bu kavramlar birbirleriyle yakından ilişkili olmalarına karşın aynı anlamı karşılamamaktadırlar. Örnek olarak ziyaret yerlerinde, metfun olmuş ve dine büyük hizmetler etmiş bir insanın ruhu için sure ve dualar okumak inançla ilgiliyken, aynı duaların belli temennilere bağlı olarak ve yatırım etrafında belli sayıda dönme esasına göre okunması inanışla ilgilidir. Yalnız "halk inancı" kavramı "inanış" kavramını belirtir. "*Halk inanışı; tabiatüstü, insanüstü bir gücün, varlığın, varlıkların mevcudiyetine, bunlarla ilgili görev ve kaçınımların bulunduğu, bunlara riayet edildiğinde yarar sağlayabileceğine, ihlal ve ihmal edildiğinde zarar görüleceğine inanmadır.*" (Eroğlu, 2017: 21). Günümüz insanı bu inanışları çoğu zaman inanca bağlar ya da inanca bağlayamadığı inanışlara "batıl" der. Bu "batıl" kavramının ortaya çıkma sebebi de aslında inanışların büyük bir kısmının dinde yer almıyor olmasıdır. İnanışlar, insanların en eski inanç sistemlerinden beslenir, güncel inançlarıyla da iç içe girerek yeni düzene ve kutsala ayak uydurur. Bu nedenle inanışlar bir şekilde kültürel bellekte yaşamaya devam eder (Eroğlu, 2017: 21).

İnanışlar, insan hayatının her aşamasında olabileceği gibi bazı dönemlerde daha fazla ağırlık gösterir. İnsanın kutsala duyduğu ihtiyaç kendisini en güçsüz hissettiği zamanda ortaya çıkar. Öyledir ki insan tek başına üstesinden gelemeyeceğini anladığı bir sorunda kutsala sığınır ve kutsalın gerektirdiği inanış ve uygulamaları hayata geçirir. İnsan hayatında da belli başlı geçiş dönemleri yer alır ve bu dönemler insanların kendilerini en güçsüz hissettiği dönemlerdendir. Bu dönemlerde ümit ve kaygılar daha belirgin bir hale gelir. Geçiş dönemlerinin insan üzerinde bir tedirginlik oluşturduğu gözlemlenir. İnsan kendisini ve çevresindekileri her türlü tehlikeye karşı savunmasız bir halde görür (Eroğlu, 2017: 258).

1909 yılında Arnold van Gennep "The Rites of Passage" (Geçiş Ritüelleri) adlı çalışmasıyla "geçiş dönemleri" kavramının oluşmasını ve bu alanda geçiş dönemlerine olan eğilimin artmasını sağlamıştır. Bununla beraber çalışmasında

insanlığın başlangıcından sonuna kadar ayrılık törenlerinin, mekân/hal değişimi törenlerinin ve uyum ritüellerinin olduğunu belirtmiştir (Gennep'ten aktaran Ozan, 2011). Buradan hareketle insan hayatındaki doğum, düğün ve ölüm şeklinde sınıflandırılan geçiş dönemleri önemli görülmüş ve konu üzerinde çeşitli çalışmalar üretilmiştir. Bu geçiş dönemlerine bazı araştırmacılar "askerlik ve hac" uygulamalarını da eklemişlerdir. Sayılan tüm bu geçiş dönemlerinde insanlar çok çeşitli âdetleri hayata geçirir ve geçmişten gelen inanışlarını yaşatır. Örnek olarak doğum ile ilgili âdetler çocuk henüz dünyaya gelmeden önce başlar. Tüm geçiş dönemi âdetlerinin daima öncesi, esnası ve sonrası vardır. İnsanın bu dönemlerin öncesinde, esnasında ve sonrasına kutsala duyduğu ihtiyaç, onu çeşitli inanış ve uygulamalara yönlendirir. İşte bu inanış ve uygulamaların bir kısmı da her dönem için ziyaret yerlerinde gerçekleşir. Bugün örnek olarak çocuğunun olmasını isteyen bir anne ya da baba, ziyaret yerlerine giderek çeşitli uygulamalar gerçekleştirir. Askere yeni gidecek olan gençler tüm türbeleri gezerek dualar ederler. Sünnet olan ya da olacak olan çocuk kimi ziyaret yerlerine götürülür ve belli başlı uygulamalara tâbi tutulur. Kısmet bulamayan erkek ya da kadın ziyaret yerlerinde çeşitli ritüelleri uygulayarak evleneceğine inanır. Tüm bunların ziyaret yerlerinde gerçekleştirilme sebebi, orada yatan kişinin veya o mekânın, eşyanın ve simgenin kutsal olduğu düşüncesidir. Buradan hareketle tüm geçiş dönemlerinin ziyaret fenomeniyle ilişki içinde olduğunu söylemek mümkündür.

Ziyaret fenomeni bir ziyaret yeri etrafında şekillenen tüm inanış ve uygulamaları kapsayan bir kavramdır. Kutsal olanın tezahür etmesi ve yaşanması şeklinde tanımlanır. Bu kutsal, bir mekân ve o mekâna ait eşyalar, simgelerdir. Bu kapsamda görülen mekânlar yalnızca türbeler değil, kendisine kutsallık atfedilen tüm mekânlardır. Bu mekân bir taş, bir ağaç, bir çeşme, bir kaynak, göl ve dağ olabilmektedir (Günay ve diğerleri, 2001: 9-10). Bu anlamda "ziyaret" kavramıyla anlatılmak istenen yalnızca türbeler olmasa da en fazla ziyaret edilen mekânlar türbeler olduğundan akla ulu bir kişinin mezarı gelmektedir. Nitekim mezar dışında da belirtilen ve ziyaret fenomeni kapsamında değerlendirilen tüm eşya ve simgeler ulu bir kişiyle bağlantılı olabilmektedir. Tüm mekân, eşya ve simgeler değerlendirildiğinde ziyaret fenomeninin toplum içinde geçmiş dönemlerden beri kutsal olarak yaşadığı ve toplumda önemli bir yer edindiği görülür. Ziyaret fenomeni sosyokültürel yaşamı temsil eder ve devamlılığını sağlayarak da yaşatır (Selçuk, 2010: 63).

Türklerin en kadim dönemlerinde de kutsal bir ruhla ilgili inanış, oraya bir höyük yapılmasını sağlamaktaydı. Her oymağın bir koruyucu ruhunun olduğuna inanılır ve o ruhun yerini ancak şaman bilebilirdi. İnsanlar o ruhun yerini bulduklarında oraya höyük yapmışlar ve kurban kesip dinî törenler düzenlemişlerdir (İnan, 2015: 60). Burada da belli temennilere yer verilmiş ve mekânın, içinde yatan ruhun kutsiyeti kullanılmıştır. Kendini mitolojiden besleyen kültürlerde simgeler çok etkin bir şekilde yaşar. Her bölgede belli başlı doğüstü koruyucular vardır ve insanlar bunlar hakkında hikâyeler anlatır. Bu hikâyeler herkesçe bilinir. Bu nedenle oralarda türbeler bulunur. *"Nerede bir kahraman doğmuş, bir iş yapmış ya da hiçliğe geçmişse, o yer belirlenir ve kutsanır"* (Campbell, 2013: 56). Günümüzde de benzer şekilde, kutsal bir ruha sahip olduğu bilinen kişinin bir

türbesi olur ve orası kutsal mekân sayılır. O mekânda insanlar temennilerde bulunur, çeşitli inanış ve uygulamalar geliştirir.

Geçiş dönemlerinde ziyaret yerlerindeki inanış ve uygulamalar alelade bir şekilde gerçekleşmez. Aynı zamanda bazı âdetler her ziyaret yerinde gerçekleşebilirken bazı âdetler için de belli ziyaret yerleri bulunur. Örneğin bir türbenin çocuğu olmayanlara çare olacağı söylenirken, başka bir türbenin de evlenmek için kısmet bulamayanlara çare olacağı söylenir. Bu tercihlerde, metfun olan kişinin yaşamında göstermiş olduğu kerametler de etkilidir. Tüm bu durumlar da değerlendirmeye alınarak bu çalışmada Tokat'ın Erbaa ilçesindeki ziyaret yerleri örneğinden, geçiş dönemlerinden olan doğum âdetlerine bağlı, ziyaret yerlerindeki inanış ve uygulamaların tespiti, bunların tarihsel ve mitolojik kökeni, insan ve toplum hayatındaki önemi tespit edilmek istenmektedir. Bir ilçe örneği üzerinden incelediğimiz inanış ve uygulamaların, çeşitli bölgelerde de benzerlik göstereceği düşünülmektedir.

1. Geçiş Dönemi Âdetleri ve Ziyaret Fenomeni

Anadolu'nun birçok yerinde, keramet sahibi olduğu düşünülen, hayatı boyunca İslam dinine hizmet etmiş, çeşitli talebeler yetiştirmiş insanların mezarları türbe halini alır. Bu türbeler insanlar tarafından -genel anlamda- belirli zamanlarda bazen de alelade bir zamanda ziyaret edilir. Bu ziyaretlerin genel amacı orada metfun olan ve mübarek sayılan zatın ruhu için sureler okumak ve dünyevî hayatla ilgili problemler için mekânın ya da kişinin kutsiyeti kullanılarak temennilerde bulunmaktır. İnsanlar dualarını en çok kendilerini yalnız ve çaresiz hissettiklerinde ederler. Bu duaları da belirli bir mekân ve insana bağladıklarında kabul edilme ihtimalinin daha güçlü olacağına inanırlar. Bu ziyaret yerleri de bu anlamda toplum hayatında önemli yer tutmaktadır.

Geçiş dönemlerinde (doğum, evlenme ve ölüm; ya da ek olarak askerlik ve hac) insanlar kendilerini zayıf hissetmektedirler. Bu dönemde bir aşamadan bir aşamaya geçilir. İnsanlar anne karnında oluşmaya başlar, doğduktan sonra yeni aşamaya geçmiş olur. Bu süreç anne baba için her ne kadar mutluluk verici olsa da belli sıkıntıları da beraberinde getirir. Bu sebeptendir ki bu dönemlerde kişinin ve çevresinin "bu sırada yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden" korunması adına birçok uygulama gerçekleştirilir (Örnek, 1995: 131). Erkek çocuklar sünnet olduktan sonra ya da askere gittikten sonra yine bir başka aşamaya geçer. Burada özellikle askere giden erkeğin hayata tam anlamıyla atıldığı ve birçok konuda hazır olduğu düşünülür. Evlenen insanlar artık hayatın bir başka aşamasına doğru geçiş yapmış olur ve her canlıda olduğu gibi insanın da son geçişi ölümle olur. Tüm bu dönemler insan hayatında önemli yer tutar. Aynı zamanda geçiş dönemleri yalnız muhatabı ilgilendirmez. Kişinin çevresini de olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyen durumlarla karşılaşılır. Bu dönemlerdeki zayıflık, bazı kutsal değerlerle aşılma istenir. Ziyaret yerleri de insanın yalnızlığına psikolojik bir çare olur ve onun zayıf döneminde sığınacağı bir liman yerine geçer. "*Çocuğu olmayanlar, hasta olanlar, askere giden kişinin geri gelmesi gibi*

nedenlerle içerisinde muhterem bir kişinin yattığı düşünülen türbelere gidilir." (Yeşil, 2014: 286).

Birçok yörede olduğu gibi Tokat'ın Erbaa ilçesinde de ziyaret yerleri vardır. Bu ziyaret yerleri birçok farklı amaçla insanlar tarafından bir başvuru yeridir. Geçiş dönemlerinde de ziyaret edilen, çeşitli inanış ve uygulamalara ev sahipliği yapan bu mekânlar, genel ve ağırlıklı olarak doğum ve evlenme âdetlerinde, daha seyrek olarak ise sünnet, askerlik, hac ve ölüm âdetlerinde rağbet görmektedir. "*Erbaa'da türbelere askere gidecek olan gençler, çocuğu olmayan kadın ve erkekler, sınava girecek öğrenciler gelir*" (KK4). Aşağıda doğum âdetleri ve ziyaret fenomeni ilişkisi daha detaylı inceleneceğinden, burada diğer geçiş dönemi âdetlerinin ziyaret mekânları açısından ilişkisi incelenecektir.

İnsanlar çocuklarını sünnet ettirdiklerinde artık ona "Adam oldun, erkek oldun" diyerek yeni bir döneme adım attığını dile getirirler. Bu dönemde de çocuklar için bazı zorlu süreçler vardır. Bu süreçlerin aşılmasında her ne kadar modern tıbbın olanaklarına başvuruluyorsa da toplumsal belleğin getirdiği bazı inanış ve uygulamalar da yaşatılır. Sünnet olan çocuğun sünnetinin hayırlı bir şekilde kabul olması, sünnet öncesinde ya da sünnet sonrasında acıların azalması, yaralarının tez zamanda iyileşmesi, yeni girdiği dönemin ona uğurlar getirmesi için ziyaret yerlerine başvurulur. Anadolu'nun birçok yerinde de olduğu gibi Erbaa'da da sünnet olacak çocuk tüm türbelere götürülür. Burada ailenin maddî imkânı da önemlidir. Çocuğa kirvelik eden kişi bu konudaki bazı masrafları üstlenebilir. Bu ziyaret yeri gezilerine ailenin tüm fertleri ve davetliler de katılabilir. Çoğu zaman davetliler için büyük bir araç kiralanır. Sünnet için gidilen ziyaret yerlerinde herhangi bir farklı uygulama yapılmaz. Dualar edilir ve iki rekât namaz kılınır.

Askerlik de erkek çocuklarının yeni bir döneme girişini temsil eder. Askerlik görevini ifa eden genç artık düzenli iş ve aile hayatı kurmak zorundadır. Geleneksel toplumlarda düğünün de bir ön şartı olması nedeniyle askerlik görevini tamamlamak önemlidir. İlçede askere gidecek olan gençler yine sünnet geleneğinde de olduğu gibi elindeki şartlar neticesinde tüm ziyaret yerlerini gezer. "*Köyde askere gidecek gençler bir araya gelirler. Gitmeye son bir ay kala işlerini güçlerini bırakırlar. Tekkeleri gezerler, büyüklerin yanına ziyarete giderler*" (KK1). Asker adayları ziyaret yerinde, askerliğini sağ ve salimen tamamlaması, askerlikle sıkıntılar çekmemesi için dualar ederler. Bunların üzerine iki rekât da namaz kılarlar. Bir türbedarın konuyla ilgili açıklaması şu şekildedir: "*Askere giden gençler ve diğer ziyaretçiler, mescitte namazlarını kılarlar ve türbenin yakınına gidip dua ederler. Bu uygulamalar belirli bir kurala dayanmamaktadır*" (KK4). Bizzat gözlem yöntemiyle elde ettiğimiz bilgilere göre de türbelere genç yaşta erkekler gelmişlerse, türbedarlar onlara "Askere mi gideceksin, o yüzden mi geldin?" şeklinde sorular yöneltirler.

Askerlikle ilgili tüm türbelerdeki ortak uygulamaların dışında, Hazret Baba (Hz. Mehmed-i Behrullah) türbesinde bulunan türbedar, türbeden alınan yeşil bir bezi askere gidecek olan gence verir (Görsel: 3). Askere gidecek olan genç o bezi yanında taşır. Olası bir sorunun ya da tehlikenin yaşanacağı zaman o bezin kişiyi koruyacağına inanılır (KK6). İnsanların bu inanışı bazı türbelerde uyarılır ve

uygulanması istenmez. Örnek olarak Ballıbağ köyünde metfun olan ve yukarıda zikrettiğimiz Hazret Baba'nın da yanında yetişen Ali Osman Efendi'nin türbesinde "Lütfen yeşil örtüleri kesmeyiniz" şeklinde bir uyarı yazısı bulunur (Görsel: 2).

İlçede evlilik âdetleri çerçevesinde ziyaret yerlerinin önemi genel manada evlilik öncesinde yaygındır. Evlilikten sonra ziyaret yerlerindeki inanış ve uygulamalar nispeten daha azdır. Evlilik öncesi sorun ve temenniler için sayabileceğimiz, evde kalma, hayırlı kısmet bulamama, tanıştığı kişilerle evlilik yolunda anlaşamama, nişan atma durumlarında ziyaret yerlerine başvurulur. Aynı zamanda bazı insanlar istediği kişiyle evlenme temennisiyle ziyaret yerlerine gider ve çeşitli ritüeller gerçekleştirir. Karayaka'da bulunan Mehmed Dede Türbesi, hem doğum hem de evlilik âdetlerinde ziyaretçilerin uğrak yeridir (Görsel: 4). "*Çocuğu olmayan anne ve babalar, evlilik temennisinde olan genç kızlar ve erkekler de Mehmed Dede türbesine gelerek çare aramaktadırlar*" (KK4).

İlçede asıl adı Şeyh Muhittin Efendi olan "Bun Dede" olarak bilinen ve bir evin zemin katında metfun olan zatın türbesi genel olarak perşembe günlerinde temennisi bulunan insanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Bu türbeye çoğunlukla evde kalan kızlar gelmekte ve buraya adak adamaktadırlar. Aynı zamanda türbe dışında bir taş vardır. Bu taşın üzerine yerden rastgele taşlar alınarak çift haline getirmek suretiyle konulur. Taşların tek geldiği durumlarda dileğin kabul olacağı, çift geldiği durumlarda ise kabul olmayacağı düşünülür. Bu inanışa göre kabul olunan temenniler için kurban kesilmektedir (Keskin, 2000: 214).

İlçede hacı adayları da çok yaygın olmamakla birlikte hac görevlerini bir problem yaşamadan yerine getirme temennisıyla bazı ziyaret yerlerine giderler. Kimi hacılar da sağ salım döndüklerinde Allah'a şükretmek için bazı ziyaret yerlerinin mekânsal bağlamını kullanırlar. Ölüm âdetleri içinde de ziyaret yerlerinde gerçekleştirilen uygulamaların çok büyük bir yeri yoktur. Yalnızca türbeleri gezen ziyaretçiler orada namaz kılıp dua ederken, ölmüş geçmişleri için rahmet okuyup onların günahlarının affolunması için dualar ederler.

2. Doğum Âdetleri ve Ziyaret Fenomeni

Doğum âdetlerindeki inanış ve uygulamalar incelenirken ilgili çalışmaların genelinde "doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası" şeklinde sınıflandırılır. Bu çalışmada doğum âdetleri ile ziyaret yerleri ilişkisinin daha çok doğum öncesi ve sonrasında yaygın olduğu tespit edilmiş ve doğum sırası sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir. Yörede doğum âdetleri çerçevesinde ziyaret edilen türbeler daha çok Koçak, Keçeci, Aydınsofu, Yukarı Çandır ve Çevresu köylerindeki türbelerdir.

2.1. Doğum Öncesi Âdetler ve Ziyaret Fenomeni

Doğum öncesi âdetler içerisinde en çok dikkati çeken konu kısırlığı giderme ve gebe kalmadır. Çocuk sahibi olmak ve özellikle erkek bir çocuk sahibi olmak aileler için önemli ve gerekli görülür (Acıpayamlı, 1974: 14). Geleneksel erkek egemen kesimde doğumla ilgili birçok problemin kadın kaynaklı olduğu

düşüncesi, öncelikle kadınların belli uygulamalara tabii tutulmasını gerektirir. Sedat Veyis Örnek'in belirlemelerine göre bu uygulamalar üç başlık altında incelenir: 1. Dinsel-büyüsel nitelikte olanlar 2. Halk hekimliği kapsamına girenler 3. Tıbbî sağaltma alanına girenler (Örnek, 1995: 132). Bu anlamda çalışma için en önemli alan dinsel ve büyüsel nitelikli uygulamalardır. Kısmen de olsa bu uygulamalar gerçekleşirken belli kişilerin kaynaklık etmesi ve bu işlerde ehil kişi olduklarının düşünülmesi, konunun halk hekimliği kapsamına da girmesini sağlamaktadır. Sedat Veyis Örnek "dinsel-büyüsel nitelikte olanlar" şeklinde belirlemiş olduğu başlığı iki alt gruba ayırmış ve bunlardan birini şu şekilde yorumlayarak aslında konunun dâhil olduğu grubu açıklamıştır: "*a) Yatırlara, türbelere, ziyaretlere gidilir. Buralarda dua edilir, kurban kesilir, adak adanır. Özellikle kısır kadınlara yardımcı olduğuna inanılan yatır, ziyaret ve tekkeler yeğlenir.*" (Örnek, 1995: 133). Bu açıklamasına dipnot veren Örnek, ziyaret yerlerinin bu amaçla kullanımının ülkemizde çok yaygın olduğunu da vurgulayarak bu mekânların birer sağlık ocağı işlevi de gördüğünü belirtmiştir (Örnek, 1995: 133). Bu anlamda ziyaret fenomeni dâhilindeki uygulamaların şifa temennisine dönük inanışları yaşamaktadır.

Doğum öncesi âdetlerde çok çeşitli temenniler için ziyaret yerlerine gitmek yaygındır. En çok da çocuksuzluk problemi için ziyaret yerlerine gidilir. Bu ritüeller yalnız Anadolu'da değil tüm Türk dünyasının çeşitli bölgelerinde yaşamaktadır. Ulu olduğuna inanılan kişiden yardım bekleme inancı, İslamiyet ve veli kültü bağlantısıyla da ilişkilidir. Bu anlamda velilerin Allah katında çok farklı ve önemli bir yerinin olması, insanların çocuk istemede o velilerin mekânını kullanmalarında etkilidir (Kalafat, 2002: 8). Suların, ağaçların ve dinî şahsiyetlerin mezarlarının kutsal sayılmasında en önemli etken eski Türk dinidir. Bu gelenek ve inanışlar daha sonra İslamileşmiştir. Bu kültürel değerlerin devam etmesinde ve sürekliliğinde türbede yatan zatlar hakkında anlatılan menkıbeler de önemli bir yer tutmaktadır (Günay, 2000: 285). Çok kadim dönemlerde bu işi kutsal sayılan şaman da yapmaktaydı. Örnek olarak Yakutlar'da Tanrı'dan çocuk isteyen biri ak şamana başvurmak zorundaydı. Bu istek genelde erkek çocuklar için daha önemliydi (İnan, 2015: 166).

Türk dünyasının birçok bölgesinde, çocuk temennisıyla ziyaret yerlerine gidilmektedir. Bulgaristan'ın Deli Orman bölgesindeki Demir Baba Türbesi'ne çocuk sahibi olma temennisıyla hem Müslüman hem de Hristiyan Türkler ziyarete gider (Tacemen, 1995: 138). Yine Hazara halkı arasında da çocuğu olmayan kadınları kutsal mekânlara götürme geleneği yaşar. Aynı zamanda çocuk doğduğunda da bu ziyaret yerlerine gidilerek kurban kesilir, adaklar adanır (Kalafat, 2002: 8). Karakalpakistan'da çocuğu olmayan ya da çocuğu yaşamayan aileler, atalarının ve evliyalarının kabirlerine giderek çeşitli dualar ederler (Kalafat, 2002: 59). Bayır Bucak Türkmenleri arasında da benzer uygulamalara rastlanır. Bir kadının çocuğu olmuyorsa, "bazı zamanlar üzerine nur indiğine" inandığı mekânları ziyaret eder. Bu mekânlarda da kan akıtma ve çaput bağlama yaygındır (Kalafat, 1996: 24).

İlçede, doğum âdetleri çerçevesinde ziyaret fenomeninin önemi doğum öncesinde oldukça artar. Doğum öncesi yaşanan problemler için ziyaret yerlerine gitmek

yaygındır. İnsanların birçok biyolojik sebepten dolayı çocuk sahibi olmamalarına bu ziyaret yerlerinde çareler aranır. Çocuksuzluk, karnında çocuk durmaması, sürekli düşük yapma gibi doğum öncesi problemlerin çözümü için bazı türbeler özel görülse de hepsini gezmenin daha faydalı olacağı düşünülür. Yine de insanlar tarafından en faydalı olduğu düşünülen türbelere ya da çeşmeye, göl, dağa, ağaca gitmeye önem ve öncelik verilir. Bir kaynak kişi "*Çocuğumuz olsun diye tekkelere ve ebelere giderdik*" (KK2) şeklindeki açıklamasıyla, insanların köy ebelerinde ya da tekkelerde çare aradığını belirtmektedir. Aynı zamanda çocuksuzluk problemi için insanların kurban kesmesi, bu kurbanların da türbelerin etrafında kesilmesi dikkat çekicidir. "*Erkek çocuğu olmasını istiyorsan erkek kurban, kız çocuğu olmasını istiyorsan dişi kurban kesersin. Bunları tekkede kesersin. Iravak'ta olur, Eksel'de olur, Yukarıçandır'da olur*" (KK3). Ölmüş insanların ruhu için kesilen kurbanlar, köklerini en kadim dönemdeki inanışlardan almaktadır. Bu uygulamalar Şamanizm'in etkisiyle inançlarımızın ve geleneklerimizin birleşmesi sonucu kendini göstermektedir. Türbelerde kesilen kurbanlarda, orada metfun olan kişiyi ululaştırma ve temenniler için o zata saygıdan da dolayı çareler arama düşüncesi vardır (Kuşdemir, 2004: 11).

İlçeye bağlı Çevresu köyünde bulunan "Ravak Baba" -yöresel ağızda Revvak Baba ya da Iravak Baba- adıyla anılan türbeye yaygın olarak çocuksuzluk ve düşük problemi için gidilmektedir. Kaynak kişilerden birisi bizzat şahit olduğu olayı şu şekilde özetlemektedir: "*Gebe kalmak için hocaya gidersin, köy ebesine gidersin. Hocaya "hamaylı" yazdırırsın, muska yazdırırsın. Iravak tekkesine çocuk için gidilir. Semiha ile Pembe'yi Iravak'a götürdük. Orada bir kadın var. O kadın kolla ovar ve yeşil giydirir. Seni sorutturuyordu ortaya, yeşil bir şey doluyordu vücuduna. Tekkenin yeşili olduğu için doladığı şey de yeşil renktedir. Sonra kol gibi bir şey vardı taş, onu alıyordu, döndürdü döndürdü Semiha ile Pembe'yi ovmuştu*" (KK2). Aynı kaynak kişi bir başka çocuksuzluk problemi yaşayan kadını Koçak'a (Eksel) götürmüştür. İki farklı ziyaret yerinde yapılan uygulama aynıdır. Kol şeklindeki bir taşın, temennide bulunan kişiye teması esasına dayanan bir uygulama gerçekleştirilmektedir. "*Eksel'e de Elifi götürmüştük. Orada da yapıyormuş demek ki. Oradaki kadın "Mekki Hoca olsaydı seni ovardı" dedi*" (KK2). İki ziyaret yerinde de örneği görüldüğü gibi, bu işi yapan ve kendilerine güvenilen belli kişiler bulunmaktadır. O kişiler, türbedeki zatın ve genel olarak mekânın kutsiyetinden yararlanarak insanlara şifa dağıtmaktadırlar. Bu sırada da benzer fizikî özelliklerdeki taşı ve yeşil türbe örtüsü kullanılmaktadırlar. Bu işleme "ovma" adı verilir ve çocuksuz problemi için çare olarak görülür. Kutsalın etki ettiği düşünülen taşlar bu anlamda önemlidir.

İlçede çocuksuzluk problemi için gidilen bir başka türbe ise Keçeci Baba'dır. Ünü tüm Anadolu'ya yayılan Keçeci Baba türbesinde de yaklaşık bir metre boyunda bir taş bulunur (Görsel: 1). Bir rivayete göre bu taş Keçeci Baba'nın Horasan'dan çıkarken fırlatarak gönderdiği değneğidir. Bu taşın adı "satı taşı"dır. Bu taşın çocuğu olmayan kadınlar için şifa olacağı düşünülür. Bu taş o kadınlarca öpülür, dilekler dilenir. Kadınlar çoğu zaman bu taşın önünde eğilirler. "*Bazen, burada, kaynanaları tarafından temsili bir şekilde, başka bir kadına satılır. Böylece çocuğun olacağına inanılır.*" (Keskin, 2000: 216). Ziyaret yerlerinde

gerçekleştirilen "*dilek tutarak taş atma, taş yapıştırma*" tüm ziyaret yerlerinde görülebilen yaygın uygulamalardır (Arık, 2017: 79). İnsanlar taşın sirayet etmesiyle şifa bulacaklarına inanırlar. Şifayı vermekte olan asıl gücün ise türbede metfun olan ve mübarek görülen zatın "*manevî kuvvet, güç, feyz ya da bereketi*" olduğu düşünülür (Arık, 2017: 79). Kadim dönemlerde de Türkler için "taş" birçok anlamda önemli bir yer tutmuştur. Mitolojik anlatılarda yaratılış tasvirleri yapılırken daima bir taştan bahsedilir ve Tanrı'nın bu taşın üzerinde oturarak yaratma işlemini yaptığı anlatılır. Bu anlamda ilk yaratılışta taşın olması önemlidir. Taş yeniden yaratılmayı ve oluşumu simgeler.

Altaylılar'da kutsal sayılan bazı taşlar bulunmaktadır. Bu taşların kutsal sayılmasında, günlük hayatta insanların işlerinde sağladıkları kolaylıklar dikkat çeker. Bazı taşlarla insanlar yağmur yağdırabilirler. Bazı taşlar kısırlığa sebep olurken, bazı taşlar da doğumu kolaylaştırır, birçok hastalığın tedavisinde kullanılır (Seyidoğlu, 2017: 49). Buradan anlaşılacağı üzere kadim dönemlerde de taşın sirayet etmesiyle doğumun kolaylaştırılması söz konusudur. Yine benzer taşlar kısırlık için de kullanılmıştır. Aynı zamanda taşların insana teması kadim dönemlerde de çok büyük bir anlam ve önem taşımaktadır. Yine Altaylılar'da "taşlar ve dağlara yakın olmak, onların oluşmasını sağlamış olan Tanrıya ve tanrılara yakın olmak anlamına gelir" (Seyidoğlu, 2014: 48). İnsanların da türbelerdeki taşlara verdikleri önem ve o taşlarla problemlerine çare bulunacağına dair inanış, bu mitolojik yorumla açıklanabilecektir.

İlçede insanların uğrak yerlerinden biri de evliyalar diyarı olan Koçak (Eksel) köyüdür. Burada Şamlı Evliya olarak da bilinen Muhammed Emin ve Muhammed Sait türbelerine çocuğu olmayan insanlar çok sık giderler. Burada esas olan üç perşembe ya da üç cumartesi arka arkaya ziyarette bulunmaktır. Bu ziyaretler esnasında çocuğu olmayan kadınlar dileklerini dilerken mum da yakarlar. Bir miktar toprak alan insanlar, kendilerine şifa olacağı düşüncesiyle bu toprakları yutarlar (Keskin, 2000: 215). Bu türbede de insanlar tarafından kurban kesilir. "*Buraya gelen insanlar, dualarını ederler, Allah'tan çocuk dilerler. Mezarların üzerine su dökerler, namaz kılarlar. Bu merdivenden çıkarken dua etmeye başlarlar. Burada kurban da kesilir, başka yiyecekler de getirilir*" (KK5).

Koçak köyünde bulunan Hz. Doğan Şah türbesi, yaygın bir inanışa göre çocukları olmayan ailelerin sıklıkla ziyaret ettiği bir türbedir. Buradaki uygulamalar, yöredeki diğer tüm türbelerde yapılan uygulamalarla büyük oranda benzerlik göstermektedir. Özellikle Doğan Şah türbesinde yapılan uygulamalarda ziyaretçilerin gizlilik esası dikkat çekmektedir (Bolat, 2012: 33). Diğer tüm türbelerde olduğu gibi Doğan Şah türbesinde de iki rekât namaz kılmak, uygulamaların merkezini oluşturuyor. Kılınan namaz, benzer bir şekilde Fatiha Suresi, Kevser ve İhlas surelerini okumak suretiyle eda ediliyor. Türbede aynı zamanda ziyaretçilerin adakları için kurban kesme bölümü bulunuyor (Görsel: 6). Burada kutsal olduğuna inanılan, kesmeye kalkanlara da büyük zararlar veren ağaçlar da bulunmaktadır. Bu ağaçların bir kerametinin olduğu düşünülerek eller ağaçlara sürülmektedir. Yörede bu ağaçlara çaput bağlama geleneği yoktur. Kimi ziyaretçiler böyle bir uygulama yapmayı isteseler de türbede bulunan kişiler bunun uygun olmayacağını belirtmektedirler (KK7). Türklerin en eski inanç

sistemlerinde ağaç, Tanrı'dan ayrılmış bir parça olarak görülür. Şamanların davulunda da ağaç figürünün olması bununla ilgilidir. Ağaç, Altay Türklerinde de kutsal sayılır, Dede Korkut'ta, Manas'ta, Oğuz Kağan Destanı'nda ağaçların varoluşu "*inanma ihtiyacının ağaç merkezli yansımaları*"dır (Yonar, 2011: 102-103). Oğuz Kağan Destanı'nda ağaç, doğurganlığın da bir simgesi olarak karşımıza çıkar. Destanda Oğuz Kağan'ın av esnasında ağaç içinde bir kız görmesi ve orada kızın gebe kalması, ağacın bereket ve doğurganlıkla ilgili inanış yönünün destana yansımalarıdır (Ergin, 1988: 16). Ağaç, insanın arzularını yansıtır ve bu nedenle de bereketli bir yanı vardır. Cambell'in ifadesiyle "*Dünya Ekseni*"dir (Campbell, 2013: 241). Yine ağaç, yakında dünyaya gelecek, doğacak olan şamanın bir belirtisidir. Örnek olarak Sagay Şamanları, yeni bir şamanın doğacağına işaret alabilmek için kutsal ağaçların etrafını gezerlerdi (Sagalayev, 2017: 142). Çocuksuzluk ve diğer problemlere şifa amaçlı yapılan türbe ziyaretlerinde ağaçların şifa veren bir özelliğinin bulunduğu inanılır. Doğu Türkistan'da yaşayan ve Müslüman olan kamlar da hastalık tedavilerinde çevrelerinde sürekli kayın ağacı bulundururlar. Şamanist inanç sisteminde en kutsal sayılan ağaçların başında yine kayın ağacı gelir (İnan, 2015: 64). "*Tepeler ve ağaçların kendi doğaüstü koruyucuları vardır.*" (Campbell, 2013: 56). İnsanlar bu yüzden bazı ağaçlara yaklaşırken çekimser davranırlar. Bunlardan bir kısmı da kutsal mekânlarda, ziyaret yerlerinde bulunan ağaçlardır. Bunları kesmeye kalkan kişilerle ilgili doğaüstü hikâyeler anlatılagelir.

İlçede insanların çocuksuzluk problemi için gittiği diğer bir ziyaret yeri ise eskiden köy olup daha sonradan ilçeye bağlı bir mahalle konumuna getirilen Evyaba'dadır. Buradaki türbenin yanında bulunan su şifalı sayılır ve suyun içine temennilere göre çeşitli maddeler bırakılır. Tekkenin ve suyun etrafındaki ağaçlara belli temenniler için bez de bağlanır. Çocuksuzluk problemi için ise ailedeki karı ve kocanın atletleri birbirine bağlanır. Bu bağlanan atletler suyun içine atılır ve problemin çözüleceğine inanılır (KK1). Yine suyun belli bir türbenin yakınında olması önemlidir. "*Su kaynakları kutsiyetlerini çeşitli şekillerde kazanır. Bazen bu sular bir velinin kerâmeti ile ilişkilendirilir. Ancak çoğu suyun kutsiyetini nereden kazandığına dair bilgiler bulunmaz. Bazı sular müstakil olarak kutsal kabul edilirken, mezar ya da ağaç motifiyle bütünleşmiş sular da vardır*" (Arık, 2017: 81). İşte bu bölgedeki su ikinci madde olarak zikredilen mezar ve ağaç motifiyle beraber bütünleşmiş bir sudur. Su kaynakları genel manada bölgedeki bir evliya kültürüyle bağlantılıdır. Bu kaynakların, şifa verme güçlerinden ötürü kutsallık karakterleri yüksektir. (Boratav, 2012: 114).

Karayaka'da bulunan Hüseyin Gazi türbesine de evde kaldığını düşünenler, bir an önce yuva kurmak isteyenler gitmektedir. Çocuk temennisi için de ailelerin gittiği bir ziyaret yeridir. Hüseyin Gazi türbesinde en çok dikkat çeken uygulama, türbe içerisine şeker ve çikolata gibi gıda maddelerinin atılmasıdır (Görsel: 5). İnsanlar buraya gelip çocuk temennisinde bulduktan sonra, getirdikleri şeker ve çikolataları yerlere atmaktadırlar. Bu uygulamanın zemininde yatan sebep, temenninin çabucak gerçekleşmesi yönündedir. Burada bir de dünya nimetlerinden kendini soyutlama, dünya ile ilişkiyi kesme düşüncesi yer alır. Türbede bu uygulamaya geçilmeden önce gerçekleşen diğer olaylara göz atmakta

Fayda vardır. Türbeye gelen ziyaretçiler, abdestli olmak kaydıyla kaosu hâkim olduğu dünyadan kendilerini sıyrarak sağ ayakla içeri girmektedirler. İçeri girildiğinde mermerden yapılmış mezara eller sürülür. Ardından iki rekât namaz kılınır. Daha sonra bu gıda maddeleri oralara sürülerek yere bırakılır. Dikkati çeken diğer unsur, gıda maddelerinin tatlı olması yönünde bir genel kabulün bulunmasıdır. Yukarıda da zikredildiği gibi dünyanın nimetleri insanlara tatlı gelir. O nimetler insanı gaflete düşürür. Ziyaretçilerin burada şeker ve çikolata gibi tatlı gıda maddelerini kullanması, kendini soyutladığı bu dünya nimetlerinin de tatlı oluşunu gösterir. Bu tatlı nimetleri terk etmesi zordur. Bu zorluğa karşın temennide bulunulan durum için her şey göze alınmıştır.

2.2. Doğum Sonrası Âdetler ve Ziyaret Fenomeni

Doğum âdetleri çerçevesinde doğum sonrası gelenekler arasında da ziyaret yerlerinin önemi kendisini korumaktadır. Öyle ki doğum süreci her zaman normal ilerlememekte ve dünyaya gelen çocuk da her zaman normal olmamaktadır. Çocuklarla ilgili problemler için Erbaa'da Aydın Baba Türbesi çok tercih edilir. Bu türbe, genel anlamda çocuğu çok ağlayanlar tarafından ziyaret edilen bir mekândır. Çok ağlama problemi yaşayan çocuk, ebeveynleriyle beraber buraya getirilir. Çocuğu burada ağlaması için zorlarlar. Çocuğu ağlatmayı başırırsalar artık iyileşeceğine, düzeleceğine inanırlar (Keskin, 2000: 2015). Yine Anadolu'da farklı örnekleri de görülen "çocuk ağlayınca iyileşecektir" inancı yaygındır. Zayıf ve güçsüz olan çocukların, türbelerin yanına getirilerek dualar edilmesi ve bu dualar sonucunda da çocuğun ağlayıp ağlamama durumuna bakılması geleneği Yozgat'ta da yaşamaktadır (Yeşil 2014: 136).

Doğum sonrasında çocukların ilk çocukluk döneminde göstermiş olduğu çeşitli ruhsal bozukluklar ve aileyi, çevreyi rahatsız eden aşırı davranışların tedavisi için Keçeci Baba'ya gidilir. Bu türbede toprakla temas edilir, kutsal sayılan şifalı sudan içilir. Daha sonra türbe içinde bulunan özel bir odada el ve ayaklar zincirle bağlanır. Gece orada bırakılan kişinin iyileştiğinde kendiliğinden çözüleceğine dair bir inanış yaşar (Keskin, 2000: 216). Bu türbede "Ayakbastı Taşı" denilen bir taş bulunur. Bu taşta Keçeci Baba'nın ayak izi bulunur ve buradan su çıkmaktadır. Yürüyemeyenler ve felçlilerin burada derman bulacağına inanılır. Bu sebeptendir ki yürüyemeyenler o taşın üzerine bastırılır (Maden, 2014: 153). Geç yürüyen çocuklar için de burada şifa aranır.

Doğum sonrası ad verme işlemlerinde de ziyaret yerlerinin önemi büyüktür. Özellikle bir köyde metfun olan dinî kişiliğiyle ön plana çıkmış bir zat varsa, o köydeki çocukların birçoğuna onun adı verilir. Çocuğun olmasını sağladığı düşünülen türbedeki zatın ismi ya da bu zatın akrabalarının ismi yeni doğan çocuğa verilmektedir. Bu durum çok yaygın bir gelenektir (Yeşil, 2014: 119). Bunun en büyük örneklerinden biri de Ballıbağ köyünde metfun olan ve türbesi bulunan "Ali Osman Efendi"dir. Ali Osman Efendi'ye saygı ve hürmetten dolayı, ismi köy halkınca çocuklara konulmak suretiyle yaşatılmaktadır. Aynı zamanda bu ismi veren insanlar, henüz bebek yaşta olan evlatlarının, ismini aldığı zata benzemesi, onun ahlakını, erdemini, ilmini taşımasını arzulamaktadırlar.

Doğum sonrası âdetlerinde göbek bağı konusunda da ziyaret fenomeniyle olan ilişki kuvvetlidir. Yeni doğanların göbek bağları alelade bir şekilde atılmaz ve kutsal sayılır. Anne ile çocuk arasındaki ilişkinin en somut göstergesi olan bu bağın manevî bir yönü de bulunur ve gelecek tayininde kullanılır. Bu anlamda göbek bağları çeşitli türbelerin bahçelerine, kutsal sayılan bazı ağaçların altına gömülür. Bununla beraber kutsal olduğu bilinen ve etrafında çeşitli anlatılar oluşmuş su kaynaklarına da bırakılabilir. Göbek bağı özellikle türbelerin bahçelerine gömüldüğünde, yeni doğanın ömrü boyunca orada yatan zatın şefaatinde yararlanacağına ve iyi ahlaklı bir birey olarak yaşamını sürdüreceğine inanılır.

Sonuç

Tüm geçiş dönemi âdetleri çerçevesinde insanlar ziyaret yerlerindeki inanışlarını ve uygulamalarını ortaya çıkarırlar. Ziyaret yerlerine giden insanlar çok çeşitli uygulamaları belli inanışlar çerçevesinde gerçekleştirirler. Geçiş dönemlerinde insanların ziyaret fenomeniyle en fazla bağ kurduğu dönem ise doğum dönemi olarak belirlenmiştir. Doğum dönemi içinde de doğum sırasında ziyaret yerleriyle ilgili inanış ve uygulamaların olmadığı, en çok ise doğum öncesinde olduğu tespit edilmiştir. Tokat'ın Erbaa ilçesindeki doğum âdetlerinin, ziyaret fenomeniyle olan ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, ziyaret mekânlarının türbelerin, ağaçların, suların ve ziyaret fenomenine bağlı çeşitli eşya ve simgelerin doğum âdetleri açısından çok önemli bir yerde olduğu, insanlar tarafından başvurulmuş ilk yerlerden biri olduğu tespit edilmiştir. Bu ziyaret yerlerinde genel manada "çocuk temennisi"ne bağlı inanış ve uygulamaların uzun yıllardan beri toplumsal bellekte saklandığı ve insanların bunları bugün dahi yaşattığı tespit edilmiştir.

Türbelerde doğum âdetlerine bağlı olarak gerçekleştirilen inanış ve uygulamalar arasında, türbede kurban kesmek, türbedeki taşlarla temas sonucu dilek dilemek, yeşil giymek, namaz kılmak, çeşitli dualar etmek, su kaynaklarına eşya bırakmak, göbek bağı ziyaret yerlerine gömmek, türbedeki zatın adını doğan çocuğa vermek yaygındır. Tüm türbeleri ziyaret etmenin faydalı olacağı düşüncesinin yanında, bazı türbelerin belli temenniler için daha çok tercih edildiği belirlenmiştir. İlçedeki türbelerde doğum âdetleri ve ziyaret fenomeni ilişkisinde taşların, ağaçların ve suların çok önemli yer tuttuğu gözlenmiştir. Tespit edilen inanış ve uygulamaların tarihsel ve mitolojik kökenleri bulunmaktadır. Çalışmada da bu uygulamaların çeşitli kaynaklardaki yeri tespit edilerek kökenine inilmiştir. Bu anlamda türbede gerçekleştirilen ritüellerin daima bir kökten beslendiği ve bu köklerin çok kadim zamanlara kadar indirilebildiği belirlenmiştir.

Sonuç olarak bugün, eski dönemlerden beri var olan geleneklerin bazen azalarak, bazen bozularak devam ettiği, tarihsel ve mitolojik bir kökten beslendiği, halk inanışlarıyla inanç unsurlarının iç içe girerek birbirleriyle beraber toplum hayatında önemli yer edindiği belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmalar sayesinde toplumun inanış, düşünüş ve yaşayış tarzı hakkında tespitlerin yapılması, uzun yıllar sonra da toplumu anlama ve kavramanın kolaylaşmasını sağlayacaktır. Burada tespit edilen ziyaret fenomenine bağlı olarak gerçekleştirilen doğum

âdetlerinin, Anadolu'da hatta Türk dünyasında çok daha fazla, aynı ya da benzer şekillerine rastlanabilmektedir.

Kaynakça

- ACIPAYAMLI, Orhan (1974). *Türkiye'de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- ARIK, Durmuş (2017). "Kutsal mekân ve ziyaret fenomeni". Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu (Ed.), *Halk inanışları el kitabı* (s.70-95). Ankara: Grafiker Yayınları.
- ADAM, Baki (2017). "Kutsal nedir?". *Halk inanışları el kitabı*. Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu (Ed.), *Halk İnanışları El Kitabı* (s.45-66). Ankara: Grafiker Yayınları.
- BOLAT, Yunus Emre (2012). *Erbaa yöresi yatırırları etrafında oluşan inanç ve uygulamalar*. Lisans Bitirme Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon.
- BORATAV, Pertev Naili (2012). *Türk mitolojisi*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- CAMPBELL, Joseph (2013). *Kahramanın sonsuz yolculuğu*. Sabri Gürses (Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1998). *Oğuz Kağan Destanı (tercüme, metin, sözlük)*. Ankara: Hülbe Yayınları.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet (2017a). "Halk inanışlarına giriş". Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu (Ed.), *Halk inanışları el kitabı* (s19-42).Ankara: Grafiker Yayınları.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet (2017b). "Geçiş dönemleri ile ilgili inanışlar". Durmuş Arık ve Ahmet Hikmet Eroğlu (Ed.), *Halk inanışları el kitabı* (s.257-282). Ankara: Grafiker Yayınları.
- GÜNAY, Nasuh (2000). "Isparta'daki halk inanışlarında eski kültürlerin izleri". *Isparta'nın dünü, bugünü ve yarını sempozyumu II bildirileri* (s. 283-291).
- GÜNAY, Ünver, GÜNGÖR Harun, SAYIM Huzeyfe, TAŞTAN Abdulvahap (2001). *Ziyaret fenomeni üzerine bir din bilimi araştırması -Kayseri örneği*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- İNAN, Abdulkadir (2015). *Tarihte ve bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KALAFAT, Yaşar (1996). *Karşılaştırmalı Bayır-Bucak Türkmen halk inançları*. Ankara: Bayır Bucak Türkleri Derneği Yayınları.

- KALAFAT, Yaşar (2002). *Balkanlardan uluğ Türkistan'a Türk halk inançları -I*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KESKİN, Mustafa (2000). "Tokat yöresindeki Sünnî ve Alevi topluluklarında halk dindarlığının bir boyutunu oluşturan ziyaret inanç ve uygulamalarındaki benzer ve farklılıklar". *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, 209-227.
- KUŞDEMİR, Orhan Fatih (2004). *Türk Dünyası halk inançlarında karşılaştırmalı doğum motifi ve Dr. Yaşar Kalafat'ın halk bilimi çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- MADEN, Fahri (2014). "Keçeci Baba ocağı". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 71, 147-169.
- OZAN, Meral (2011). Geçiş ritüelleri ve halk masalları. *Millî Folklor*, 91, 72-84.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1995). *Türk halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SAGALAYEV, Andrey Markoviç (2017). *Ural-Altay mitolojisinde arketipler ve semboller*. Ali Toraman (Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- SELÇUK, Ali (2010). Dede mezarındaki sır: ziyaret fenomeni ve kutsalın tezahürleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 56, 61-72.
- SEYİDOĞLU, Bilge (2017). *Mitoloji üzerine araştırmalar (metinler ve tahliller)*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- TACEMEN, Ahmet (1995). *Bulgaristan Türkleri inanışları veya Türk kimliği*. Ankara: Niğde Üniversitesi Yayınları.
- YEŞİL, Yılmaz (2014). *Türk Dünyasında geçiş dönemi ritüelleri (doğum- evlenme-ölüm gelenekleri)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- YONAR, Gönül (2011). *Türk Edebiyatında fantastiğin kökenleri*. Ankara: Ötüken Yayınları.

Kaynak Kişiler

Kaynak Kişi 1: Fatih KÖKLÜ, elektrik-elektronik mühendisi, Evyaba.

Kaynak Kişi 2: Nevriye KURU, ev hanımı, Çatalan.

Kaynak Kişi 3: Nuriye UZUNÖZ, ev hanımı, Aşağı Çandır.

Kaynak Kişi 4: Zülkayır ÖZTÜRK, emekli, Karayaka.

Kaynak Kişi 5: Fazlı GÜN, çiftçi ve türbedar, Koçak.

Kaynak Kişi 6: Mekki GÜN, türbedar, Koçak.

Kaynak Kişi 7: Feyyaz GÜN, çiftçi ve türbedar, Koçak.

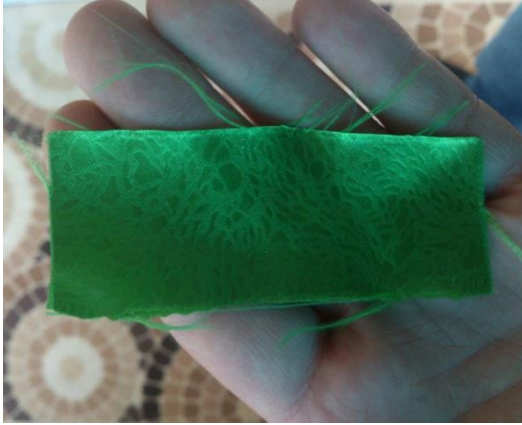
Görsel Tablosu

Görsel: 1 Keçeci Baba Türbesi'nde Bulunan Taş

Görsel: 2 Ali Osman Efendi Türbesindeki Uyarı

Görsel 3: Hazret Baba Türbesi'nde Verilen Yeşil Bez

Görsel: 4 Mehmed Dede Türbesi

Görsel: 5 Hüseyin Gazi Türbesi ve Yerdeki Şekerler

Görsel: 6 Doğan Şah Türbesi Kurban Kesme Bölümü